

כך גרשתי את פארוק

השבוע קיבלה מערכת השבועון הצרפתי פארוק-מאטש מברק מכתביה בקהיר: הגנרל נגיב קיבה אותנו למשך לילה שלם בביתו ומה שר לנו את כל פרטי ההפיכה הצבאית. וזה הסיפור כפי שנמסר לכתבים מפיו של הגנרל:

קשה לי לומר מתי בדיוק כלתה סבלנות העם והצבא מהשחיתות שהדיקטטורה של פארוק הולידה. אני יכול רק לומר כי בשנת 1947 חדלו הקצינים למרות נאמנותם לעל כל את הגלגלות המרות שפארוק הושיט להם. זה עתה מינה המלך את הגנרל איברהים עטאללה, משרתו השנוא ביותר על הצבא. לתפקיד רמטכ"ל. או נתכנסו כמה קצינים שהחליטו לארגן את המאבק. הנהגה הרעיון היה רשאר מחנא. היום קולונל ואחד משלושת הוצערים.

תחלה היו סביב מחנא רק בודדים אך כולם צעירים ונלהבים. תנועתם לקחה לעצמה את השם אל-זובאא אל-אחראר — הקצינים החופשיים. הם ידעו היטב כי על מנת לשמור על סודם היה עליהם להרחיק את הקצינים הגבוהים. אני עצמי לא ידעתי על קיום הארגון; בעיניהם הייתי זקן. אך חיש מהר הוברר לכל שאני התנגדתי בחריפות לעטאללה והצעירים החלו מתעניינים בנגיב הזקן.

אחרי זה באה מלחמת פלסטין. כולנו יצאנו אליה נלהבים — ובעיקר הצעירים שבינינו. הרי מלכנו ומפקדינו הבטיחו לנו נצחון ותהילה. אך אותם מנהיגים מכרו את אבק השריפה שבכדורינו: יכולנו ללחץ כאוות נפשנו על ההדק — הכדורים לא יצאו. הנצחון המהולל היה לתבוסה משפילה. אנחנו המשכנו ללחום. אבל הבינונו.

אני פקדתי על יחידות מחץ בקו הראשון של החזית. שלוש פעמים נפצעתי קשה — אך כל לוחמי החזית ידעו את שמי. יום אחד, מיד לאחר שנפצעתי, ביקשו כמה קצינים צעירים לשוחח עמי. וכך, בתחילת 1949, נתקבלתי כחבר הארגון הסודי של הקצינים החופשיים אשר מטרתו השתנו במקצת עם המלחמה: לא היתה זאת יותר שאלה לגמור עם עטאללה בלבד, כי אם עם המלך ומשטרו.

הסוד נשמר היטב. בראש האירגון עמד וועד מרכזי בן תשעה חברים (הוא הוגדר לאחר מכן ל-12). אני עצמי לא הכרתי מעולם יותר מארבעה או חמישה מהם. הם נהגו להתכנס רק לדין בשאלות החשובות ביותר — ורק בקבר צות קטנות. ועד זה הוא שהכין לראשונה את תוכנית ההפיכה. כה, אני לא אלה את שמות חבריו — לטובת התנועה עליהם להשאיר אלמוניים.

כמה עיתונים זרים כתבו שההפיכה הוכנה בלעדי וכי רק אחרי ביצועה נודע לי עליה. זה לא נכון. השתתפתי בתנועה מתחילתה. אולם בהיותי גנרל ראיתי את זה כתפקידי — בטרם נעבור לפעולה — להסב את תשומת לב הממשלה למעורר שרצינו בתיקונו. לשם כך שלחתי דוחות רבים למספספ אל-נחאס ולשר הפנים סראג אל-דין. בדרכים בלתי-ישירות פניתי אף למלך. אך איש לא שמ לב; לא קיבלתי אף תשובה אחת. ואז החלטתי לפעול. הצעירים חיכו רק לזה.

בסך הכל: תשעה פצועים

בתחילת השנה הורה המלך לסגור את מועדון הקצינים שנבחרתי לראשותו על אף התנגדותו. זה היה האות. לפי ינינו עמדו שלוש ברירות: אחרים רצו לפתוח במסע מתואת, להמסיר מיברקים ומכתבים לכל עבר; שירבתי: התמרדות לגויה היתה רק מביאה לשפיכת דמים. נשארתי לנו ברירה אחת: לעצור את כל הקצינים הגבוהים, המסוכנים לנו. בחרנו בו בבירור. זאת. נערכה רשימה של כמה עשרות גנרלים וקולונלים, ובשבועיים שקדמו להפיכה עצמה, סיימנו את כל פרטי התוכנית.

רוב הקצינים רצו שתאריך ההפיכה ייקבע לרביעי באוגוסט. היו לזה שתי סיבות: הראשונה והחשובה היתה כי בתאריך זה היה צריך לחזור לקהיר גדוד חיל רגלים מאומן מרצועת עזה. שנית — הקצינים רצו לקבל את משכורתם ולחנה למשפחתם. כי חששו כי זאת תהיה משכורתם הראשונה. למרות שקחינו שנוכל להצליח, ידענו כי היו גם סיכויים שניפגש כולנו בבית-סוהר או לפני חוליית אש.

לבסוף התפתח המצב במהירות כזו שזאלצנו לפעול הרבה לפני הזמן שנקבע. אני דווקא שמחת על כך. מלכת-חילה התנגדתי להשתייה הרבה שהייתה עלולה ליטול מידינו את יתרון האפתעה. כי כבר אז החלו מודיעי המלך להריח שמשוה מתבשל. אז נודע לי כי באותה תקופה קרא פארוק למוחמד חידר, המפקד העליון ואמר לו: "צריכים מיד לגי רש את נגיב ו-12 הקצינים שאחא בודא שמעת עליהם."

חידר הודיעו כי לא שמע על שום 12 קצינים אבל היה מוכן להתעניין אודותם. לא נתנו לו את השהות: החלטנו לנסות את מזלנו עם הגדוד האחד שהיה אותה שעה בקהיר. אתה לפני שנובאו הפרטי הביצוע אעשה את מאון הא בידות: כמעט ולא היו. האפתעה היתה גמורה: הכל בוצע במהירות כזו שאף אחד מהקצינים אותם עצרנו לא הספיק להתנגד. רק לפני המטה של הגנרל פריד (הרמטכ"ל) נתקלנו בהתנגדות-מה. אנשי המשמר שלו פתחו באש. שני חיילים נהרגו — אחד שלהם, אחד שלנו. היו אלה הקורבנות היחידים של ההפיכה. בסך הכל היו תשעה פצועים: אחד בעיר, שניים במחנה של חיל-האוויר, ששה לפני ארמון המלך באלכסנדריה. ששה אלה היו שייכים למשמר המלכותי.

ואלה, כפי שרשמתי אותם בלוח המיבצעים שלי, פרטי ההפיכה מדי שעה בשעה, עד שפארוק עזב את מצרים. 20 ביולי — ממשלת חוסיין סירי התפטרה לאחר 18 יום של שלטון. המלך הטיל מחשש על הילאלי להרכיב ממשלה.

הרוחות סוערות. 22 ביולי — הילאלי הרכיב את ממשלתו. ברגע זה הגיע המאבק בין המלך והקצינים סביב שאלת ראש המועדון לשיאו. מאז נבחרתי לתפקיד זה בינואר מת עקש המלך על מינוי הגנרל סירי עאמר, סירב לקבל המש

הצעות פשרה שהובאו לפניו. הקצינים מפגינים את התנגדותם בגלוי, מסרבים להכנע. המלך, בכעסו, נתן הוראה לסגור את המועדון.

יחד עם זה, למרות ששלושה ראשי ממשלה, עלי מאהר, הילאלי וסירי, תבעו שאתמנה כשר המלחמה, הוא ממנה במקומי את ניסו, הקולונל איסמעיל שרין, בעל אחרות פאזויה. שני מעשים אלה הם הקש האחרון. הוועד המרכזי מחליט לפעול, קובע את שעת האפס ל-24 ביולי, 1.30 אחרי חצות. בינתים, למרות הסודיות המחולטת, מהלכות שמועות בקהיר שהקצינים אינם שקטים. לשם הבטחון, מחליטים לקדם את שעת האפס ל-24 שעות.

ערב ה-22 ביולי — אנו נותנים פקודות ליחידותינו לצאת ממחנותיהן ולהתרכז בהילופוליס, 10 ק"מ מקהיר. 3.000 חיילים מכל החילות, תחת פיקודם של 300 קצינים — כולם במדי קרב ועם ציוד מלא — נעים לעבר הנקודות האסטרטגיות של הבירה. אני נוטל לידי את הפיקוד. הקצינים מקבלים פקודה להיות מוכנים לשעה 22.30.

22.30 — בכל צוות קהיר תופסים הקצינים את עמדותיהם. הכל עובר בשקט.

23.00 — קצין צעיר מתייצב במטה. הוא מודיע כי בצאתו חמוש וחגור ראו אותו שני אנשים שהוא חושש כי הם מודיעי של המלך. אכן נראו אותם שני אנשים נכנסים למטהו של הגנרל פריד.

עתה עולה גילו את הקשר. אנו מחכים. 23.00 — שעת האפס — יחידות מוברות מכתרות את כל המחנות. הן מקיימות קשר אלחוט. החיילים עדיין אינם יודעים שהם מבצעים הפיכה צבאית. חיל רגלים, בתמיכת שריון, משתלט על בניין רדיו קהיר

מאת גנרל מוחמד נגיב

והמרכזייה הטלפונית. בהצטלבויות החשובות הועמדו נטקים, לכל מקרה שיבוא וכדי להפגין את כוחנו. כל שדות התעופה הוקפו.

נגישים למעצר הגנרלים והקצינים הגבוהים ללא יוצא מן הכלל. בלילה זה אני הגנרל המצרי היחיד הנמצא חופשי. אף לא היססתי לעצור את אחי, הגנרל עלי נגיב, מפקד אזור קהיר. אחי עלי, הצעיר ממני בשנה אחת, הוא אחד הקצינים המזוהים ביותר של חיל הפרשים. הוא אינו נגדנו אך אינו יודע על קיומנו: לא אמרתי לו מאומה כדי לא להכניסו בסכנה. חשבתי שבמקרה של כשלון מוטב כי אחד מאתנו לפחות יישאר בחיים.

יום ד', 23 ביולי, שעה 1.30 — עוצרים את מפקד חיל השריון, חסן חישמת שנשלח על ידי הגנרל פריד "לר" את מה מתרחש". אנחנו נושמים לרווחה: החקירה הופסקה לפני שהתחילה. כמה דקות אחרי כן נעצר פריד עצמו במטהו.

02.00 — הוועד המרכזי שולח שני קצינים לשגרירות האמריקאית להודיע על המתרחש ולהרגיעם. הוועד מבקש ממני לקבל לידי את הפיקוד על הצבא המצרי. אני מסכים. 06.45 — לפי כל הדוחות, ההפיכה הצליחה. אנו מחוץ קים בכל הנקודות האסטרטגיות. בכל מקום שורר שקט. אין אבידות, אין התנגדות. הצבא שולט במצב.

07.00 — תחנת השידור משדרת את שלוש ההודעות הראשונות של ההפיכה. בשמי. מטוסי סילון ומפציצים חגים מעל העיר. אין מני להודיע. אנשים יוצאים לעבודה כרגיל. יום ד', לפני הצהריים — ראש הממשלה הילאלי קורא לי לאלכסנדריה. אני מתנצל ואומר שאיני יכול להענות. הממשלה שולחה לקהיר את מורטד אל-מראגי במטוס מיוחד. מיד בהגיעו הוא מטלפן לי: "בוא למשרד". אני עונה לו כי אם ברצונו לראות אותי הוא יכול להתייצב במשרדי במטה. מראגי חוזר לאלכסנדריה. שם מודיעים לו שיחידות הצי הודיעו זה עתה על הצטרפותן לתנועת קהיר. אני נותן פקודה לצי לשמור על מחוטה. אניית השע"ש שועים של המלך.

בראש קבוצת קצינים אני נוגש לביחוי של עלי מאהר (הוא היה מורי בפקולטה למשפטים) ומבקש ממנו לקבל את ראשות הממשלה. עלי מאהר מודיע לי שישירי 14.30 — עלי מאהר מודיע לי שהמלך פנה אליו שירי כיב ממשלה. אני נוטע אליו, נשאר עמו משך שעותיים.

יום ה', 06.00 — עוד ישיבה עם מאהר, היוצא לפגישה עם המלך באלכסנדריה.

13.15 — המלך מקבל את רשימת השרים. עלי מאהר נכנס למשרד ראש הממשלה באלכסנדריה. הוא מודיע לי שהמלך הסכים לכל תביעות הצבא, מינה אותי למפקד עליון. זה כבר לא יעזור לו. בישיבת הוועד של אתמול החלטנו לתבוע את התפטרותו המיידית.

יום ו', 25 יולי — קצין תחעד המרכזי הגיע לאלכסנדריה ומנסה לברר את מקום המצאו של המלך. יש לו שני ארמונות — נוסטה וראס אל-תיין. הוא גילה שהמלך בראס אל-תיין. מכל מקום, פן יכרה, אנו מחליטים להקיף

את שני הארמונות. בכוך העת.

עם שחר משתלטות יחידותינו על הנקודות החשובות בעיר אלכסנדריה. יחידותינו נוהרות מקהיר ברכבת וכביש המדבר לאלכסנדריה. אני מגיע במטוס, קובע את מטי במחנה מוסטפא באשא, מחליטים לפעול נגד המלך בשעות אחר-הצהרים אבל אחרון של כמה יחידות שהיו צריכות להגיע מקהיר מעכב אותנו. שעת האפס נדחתה ליום שבת, 07.30. 17.00 — כל קציני הצי אינם אלי להביע את אמונם. יום שבת, 26 ביולי — במשך כל הלילה ניסח הוועד את האולטימטום שיוגש למלך.

04.00 — יחידות השריון שנשארו בקהיר עוזבות את מחנותיהן להקיף את ארמונות המלך שם. פן תנסינה יחידות המשמר שלו להפריע. אותה פעולה נעשית באלכסנדריה.

07.00 — כוחות גדולים של שריון, חיל רגלים, תותחי-שדה מקיפים את ראס אל-תיין. כל לועי כלי הנשק מכוונים לארמון. דרך פירצה במוסך משתפכים חיילינו פנימה, שמים מצור הדוק על בנייני הארמון.

07.30 — במקום להעמיד את אנשי מאחורי הטנק, העמיד אותם אחד הקצינים לפניו ונתן הוראה להתקדם. הם מתקדמים כמעט עד חומות הארמון כאשר המשמר המלכותי פותח באש מקלעים. אנשינו משיכים אש. למולנו שומר הקצין על קור רוחו, ומתייצב מול אנשינו ופוקד עליהם להפסיק את האש. יש ששה פצועים — אבל זה היה כדאי. היריות, שהעירו את המלך משנתו, הבהירו לו את חוסר הטעם בכל התנגדותו.

09.20 — אני מוסר לעלי מאהר את האולטימטום שע"י ליו למסור למלך. נתנו לו מספיק זמן להרהר על מצבו ולחשוב על תשובתו. אני מתחין במטה.

11.00 — עלי מאהר חוזר למשרדו. אני מהר אליו. בידו הוא מחזיק את כתב התפטרותו של פארוק. הוא נכנע לאולטימטום שדרש שיתפטר בשעה 12.00 ויעזוב את מצרים עד שעה 18.00.

12.00 — פארוק חדל להיות מלך מצרים.

17.35 — המלכה נארימאן, המלך החדש, פואד השני, ושלוש בנות פארוק עולים על האניה מחרוסה העוגנת בנמל הגובל עם הארמון. פארוק נשאר בראס אל-תיין. מסביבו נאספים אחותו פאזויה ובעלה איסמעיל שרין, אחותו פאזיה ובעלה, ראש הממשלה עלי מאהר, השגריר האמריקאי ג'פרסון קפרי ואיש השגרירות רוברט סימפסון. פארוק רואה בנוכחות האמריקאים ערובה שניתן לו לצאת בשלום. 17.45 — פארוק נרד מאחיו. יחד עם קפרי, שרין, מאהר וסימפסון הוא יורד במעלית וניגש למזח הפרטי של הארמון. אני לא הייתי שם לחזות בכל זה.

המלך-לשעבר צועד באטיות אל סירת המנוע הממתנית; התזמורת מנגנת את ההמנון המלכותי שעה שקצין הצי מוריד את דגל המלך, מקפל אותו ומוסר אותו לעלי מאהר, המעביר אותו לפארוק. משרתי הארמון עומים בצד, בוכים ומתפחים. התותחים יורים 21 פגזים לכבוד המלך לשעבר. הכל מתנהל בכבוד ובשקט. רוב הקצינים מתמחחים דום. 18.03 (בריוק) — המלך-לשעבר מפליג למחרוסה.

האז 1942 השתנו הרבה דברים

ועכשיו אני רוצה להסביר מדוע נעדרתי מכל המעמד הזה. לפני קבלו את האולטימטום, העמיד פארוק שני תנאים: שנותר לו להפליג במחרוסה ושאראה אותו לפני צאתו. הסכמנו — ביחוד שהחלטתי, בין כה וכה, להפרד ממנו אי שית, כיאה לקצין.

עזבתי את המטה שלי בזמן כי רציתי מאד להגיע לארץ מן לפני שעה שש. אולם לא לקחתי בחשבון את ההצטופות ברחובות לאלכסנדריה הצהרית. מישהו הכיר אותי והתחנן הצטופף סביב מכוניתי ולא נתן לי להתקדם; נאלצתי ללחוץ עשרות ידיים אלמוניות. נוסף לכל זה נכנס, בדיוק ליד הארץ מן, הנהג ברחוב הלא-נכון. בהגיעי סוף סוף, היתה השעה 18.04. המלך כבר יצא.

"אני מוכרח לראות אותך", אמרתי לנוכחים. "אחרת יחשוב שנעדרתי בכוונה". קראתי לסירת מנוע צבאית והוריתי לקחתני אל ה מחוטה. ברגע האחרון ביקשו שני קצינים שעמדו שם להילחח אלי. הסכמתי.

הסירה נעצרה. עליתי עם קציני על הסיפון. שם עמד פארוק, בלוחית כמה מאשישי. החלפנו הצדעות ואחר כך הוא נוגש אלי ולחץ את ידי. ואז קרה משהו מוזר: פתאום לא ידעתי יותר מה אני רציתי לומר לו ופארוק גם כך. מלא התרגשות, לא יכול לפצות פה. שקט מוזר ומכאיב השתרש משך דקה שלמה כשידינו לחוצות. מסביב עמדו כולם דום ורק לחש הגלים שבר את הדומיה. היה משהו חגיגי, מוזע, איום, בדממה שאיש משינו לא העז להפרה.

לבסוף, דיברתי "אפנדי... התחלתי, (המלה), שהייתי האיש הראשון להשמיעה למלך שעבר, נשמעה מזורה ביותר) "אפנדי, הזוכר אתה כי בשנת 1942, כשהאנגלים הקיפו את ארמוןך בטנקים ואילצו אותך לחתום על מינויו של פואד, הגשתי את התפטרותי מהצבא? אז נפגעתי מהעלבון שהעליבו את מלכי".

"כן", הוא ענה. "אני זוכר". "אז היינו כולנו נאמנים וטובים ולא ביקשנו דבר חוץ מלהשאר נאמנים. אבל מאז 1942 השתנו הרבה דברים...". "כן, לדאבוני, הרבה דברים השתנו", היתה תשובתו. "אבל מעל לכל — השתנית אתה. אתה הוא שהכרת אתונו לעשות מה שעשיתי".

"אני מאחל לך להצליח מקום שאני נכשלת", הוא ענה. ואחר דומיה קצרה הוסיף: "בכל אופן, לולא עשית מה שעשית, הייתי אני עושה אותו — ומיד". אלה היו דבריו האחרונים. מה רצה — לומר בדיוק? שיתכונן להתחיל בבורו מאבק שאנו פתחנו בו או שהיה עוצר אותי אילו נתתי לו 24 שעות יותר? עד עכשיו איני יודע.